

Ontwikkeling van psycho- pathologie

L. DE HAAN

Bij onze diagnostiek van volwassen patiënten met ernstige psychopathologie besteden we vaak betrekkelijk weinig aandacht aan de ontwikkelingsgeschiedenis van bepaalde verschijnselen. De meeste aandacht gaat uit naar het zorgvuldig beschrijven van de huidige toestand. Daarna krijgen we het probleem van de afgrenzing van de geconstateerde toestand en andere toestanden. Dit is al zo lastig dat er weinig tijd overblijft om 'het beloop tot dan toe' zorgvuldig te beschrijven. Onze brieven over patiënten zijn al vaak lang en gedetailleerd. Het zorgvuldig beschrijven van de ontwikkeling leidt tot boekwerken die toch niemand meer leest. Een haastige lezer zal denken: ter zake graag, wat heeft deze patiënt en wat gaan we doen. Echter, het uiteindelijke resultaat van onze diagnostische inspanning blijft vaak onbevredigend: de categorieën waaruit we kunnen kiezen voldoen vaak niet en comorbide stoornissen zijn talrijk.

De ontstaansgeschiedenis van psychopathologie is waarschijnlijk uitermate belangwekkend. De opeenvolging van klachten, de verandering van symptomen, de relaties tussen symptomen en de wijziging van de impact die verschijnselen hebben op het functioneren kunnen ons veel leren over psychopathologische verschijnselen en hun etiologie. Zo is misschien de manier waarop patiënten omgaan met bepaalde verschijnselen wel bepalend voor het ontwikkelen van een psychiatrische stoornis. Ook zou aandacht voor de ontwikkeling van psychopathologie kunnen helpen bij het vinden van therapeutische opties.

Maar, wat is ontwikkeling oftewel evolutie eigenlijk? De grote van Dale omschrijft evolutie als geleidelijke verandering in een, vaak gunstige, richting. Bij veel psychiatrische stoornissen is daar geen sprake van. De veranderingen treden vaak niet geleidelijk op en de richting is vooraf niet bepaald en meestal niet gunstig. Ontwikkelingspsychopathologie wordt niet beschreven in de van Dale. Ontwikkelingspsychologie wordt in de van Dale wel beschreven, als psychologie van de ontwikkeling van de persoonlijkheid. In het recent verschenen *Leerboek Psychiatrie* (Hengeveld & Van Balkom 2005) is een hoofdstuk 'Psychopathogenese' opgenomen. Hierin worden verschillende theorieën over het ontstaan en persisteren van psychiatrische ziektebeelden besproken. Deze theorieën gaan over de ontwikkeling van verschijnselen, maar dit is niet waar ik hier op doel. Ik denk dat meer aandacht voor de beschrijvende geschiedenis van verschijnselen wenselijk is. Deze beschrijving zou niet gekleurd moeten worden door een bepaalde theorie. Dat is in een bepaald opzicht een stap terug in de tijd. Beschrijven hoe verschijnselen zich ontwikkelen konden we immers in de Middeleeuwen ook al.

De preoccupatie met de huidige toestand mag dan economisch verantwoord lijken (na de diagnosebehandelingcombinatie-code gaan we *evidence-based* op weg), het ontnemt ons wel een belang-

rijke methode om psychopathologie te leren doorgronden. Dat geldt zeker ook voor het wetenschappelijk onderzoek in de psychiatrie. Wat we op dit moment vooral doen is het volgende. We meten een bepaalde toestand. Dat is op zich al geen sinecure. Wat wil je meten? Hoe ga je het meten? Hoe zorg je ervoor dat je hetzelfde meet als je collega en dat je dezelfde verschijnselen, op verschillende momenten gemeten, hetzelfde beoordeelt? Na een bepaalde tijd doe je een vervolgmeting. Ook weer geen sinecure. Heel veel onderzoek komt niet verder dan dit. Begrijpelijkerwijs, want als we dat goed doen is er al een behoorlijke krachtsinspanning geleverd. Deze gemeten toestanden kunnen gerelateerd worden aan andere maten: hersenvolume, lateralisatie, bezetting van dopaminereceptoren, polymorfismen, uitslagen op neuropsychologische testen, enzovoorts. Zo kunnen we nog wel een tijd doorgaan. Er is genoeg te doen! Maar op deze manier onderzoeken we dwarsverbanden die op een bepaald moment aanwezig zijn en niet hoe deze zich in de loop van de tijd gedragen. We leren niet hoe dat gaat: ziek worden, de ontwikkeling van pathologie. Wat kwam eerst, wat volgde en hoe had dat invloed op de interacties van patiënten met anderen. Misschien denkt u: nog meer variatie, we hebben nu al moeite genoeg om enige lijn te ontdekken in psychiatrische stoornissen. Dat is zo. Maar het helder krijgen van de ontwikkeling van psychopathologie en het ontdekken van bepaalde patronen zou ons misschien verder kunnen brengen dan onze huidige fixatie op de 'present state'. Misschien is juist het onderscheiden van bepaalde ontwikkelingstrajecten van psychopathologie wel zinvol. Misschien helpt dat ons om betekenisvolle verbanden te leggen.

Er is op dit moment wel enig onderzoek gaande waarin de ontwikkeling van psychopathologie gevolgd wordt. Bijvoorbeeld een onderzoek waarin patiënten met prodromale verschijnselen van een psychotische stoornis worden gevolgd. Het is de moeite waard om in dit onderzoek niet alleen de nadruk te leggen op de voorspelbaarheid van de psychotische decompensatie, maar juist ook op de ontwikkeling van de psychopathologie.

Ook in de gewone praktijk kan aandacht voor de wijze van evolutie en resolutie van psychopathologische verschijnselen nieuwe gezichtspunten opleveren. Mijn ervaring is dat je makkelijker aansluit bij het perspectief van patiënten als je de ontwikkelingsgeschiedenis van klachten onderzoekt.

In een diagnostische formulering structureel aandacht geven aan de ontwikkeling van de psychopathologische verschijnselen is volgens mij zeker de moeite waard. Zoals gezegd: misschien ontdekken we zo wel betekenisvolle ontwikkelingstrajecten van psychopathologie.

LITERATUUR

- Hengeveld, M.W., & van Balkom, A.J.L.M. (2005). *Leerboek Psychiatrie*. Utrecht: De Tijdstroom